

व्यञ्जनानि

What are the Sanskrit consonants, and how do we describe them?

व्यञ्जनानि

- 1 संस्कृतस्य बहवो वर्णाः।
- 2 बहवो वर्णाः स्रगाः।
- 3 बहवो वर्णा व्यञ्जनानि।
- 4 के वर्णा व्यञ्जनानि?
- 5 एते वर्णा व्यञ्जनानिः
- 6 संस्कृतस्य बहूनि व्यञ्जनानि।
- 7 किं सर्वे वर्णा व्यञ्जनानि?
- 8 बहवो वर्णा व्यञ्जनानि।
- 9 किन्तु बहवो वर्णाः स्रगाः।
- 10 एतस्मान् न सर्वे वर्णा व्यञ्जनानि।

स्पर्शाः

- 1 संस्कृतस्य बहूनि व्यञ्जनानि।

- 2 बहूनि व्यञ्जनानि स्पर्शा इत्य् उच्यते।
- 3 कानि व्यञ्जनानि स्पर्शा इत्य् उच्यते?
- 4 एतानि व्यञ्जनानि स्पर्शा इत्य् उच्यते:
- 5 किं सर्वाणि व्यञ्जनानि स्पर्शाः?
- 6 बहूनि व्यञ्जनानि स्पर्शाः।
- 7 किन्तु बहूनि व्यञ्जनानि न स्पर्शाः।
- 8 एतस्मान् न सर्वाणि व्यञ्जनानि स्पर्शाः।
- 9 किं ककारः स्पर्शः?
- 10 ककारः स्पर्शः।
- 11 किं नकारः स्पर्शः?
- 12 नकारः स्पर्शः।
- 13 किं यकारो रेफश् च स्पर्शौ?
- 14 यकारो रेफश् च न स्पर्शौ।
- 15 यकारो रेफश् च कौ?

,
शिक्षा

अत्रस्थाः

- 1 यकारो व्यञ्जनम्।
- 2 किन्तु यकारो न स्पर्शः।

- 3 को यकारः?
- 4 यकारः किम् उच्यते?
- 5 यकारो ऽतस्थः।
- 6 यकारो ऽतस्थ इत् उच्यते।
- 7 बहूनि व्यञ्जनाच् अतस्थाः।
- 8 कानि व्यञ्जनाच् अतस्थाः?
- 9 एतानि व्यञ्जनाच् अतस्थाः:
- 10 यकारो रेफो लकारो वकारश् च सर्वे ऽतस्थाः।
- 11 संस्कृतस्य बहवः स्पर्शाः।
- 12 संस्कृतस्य बहवो ऽतस्थाः।
- 13 किं ककारो ऽतस्थः?
- 14 न ककारो ऽतस्थः।
- 15 ककारः कः?
- 16 ककारः स्पर्शः।
- 17 किं शकारो ऽतस्थः?
- 18 किं शकारः स्पर्शः?
- 19 न शकारो ऽतस्थः।
- 20 न च शकारः स्पर्शः।
- 21 शकारः कः?

ऊष्माणः

- 1 किं शकारः स्पर्शः?
- 2 शकारो न स्पर्शः।
- 3 न च शकारो ऽतस्थः।
- 4 शकारः कः?
- 5 शकार ऊष्मा।
- 6 बहूनि व्यञ्जनाच् ऊष्माणः।
- 7 कानि व्यञ्जनाच् ऊष्माणः?
- 8 एतानि व्यञ्जनाच् ऊष्माणः:
- 9 शकारः षकारः सकारो दकारश्च सर्व ऊष्माणः।
- 10 सर्वाण्य् एतानि व्यञ्जनाच् ऊष्माण इत्य् उच्यते।

घोषः

- 1 घोषः कः?
- 2 गकारस्य घोषः।
- 3 किन्तु ककारस्य न घोषः।

- 4 ढकारस्य घोषः।
- 5 किन्तु ठकारस्य न घोषः।
- 6 बकारस्य घोषः।
- 7 किन्तु पकारस्य न घोषः।
- 8 एतस्माद् गकारो घोषवान् इत्य् उच्यते।
- 9 गकारो ढकारो बकारश्च घोषवन् इत्य् उच्यते।
- 10 किं ककारो घोषवान्?
- 11 ककारो न घोषवान्।
- 12 ककारः किम् उच्यते?
- 13 ककारो ऽघोष इत्य् उच्यते।
- 14 ककारश्च ठकारः पकारश्च सर्वे ऽघोषा इत्य् उच्यते।
- 15 के वर्णा घोषवन्तः?
- 16 के च वर्णा अघोषाः?
- 17 किं सर्वे स्वर घोषवन्तः?
- 18 सर्वे स्वर घोषवन्तः।
- 19 किं सर्वाणि व्यञ्जनानि घोषवन्ति?
- 20 बहूनि व्यञ्जनानि घोषवन्ति।
- 21 किन्तु बहूनि व्यञ्जनाच् अघोषाणि।
- 22 एतस्मान् न सर्वाणि व्यञ्जनानि घोषवन्ति।

- 23 कानि व्यञ्जनानि घोषवन्ति?
- 24 किं सर्वे स्पर्शा घोषवन्तः?
- 25 न सर्वे स्पर्शा घोषवन्तः।
- 26 किन्तु बहवः स्पर्शा घोषवन्तः।
- 27 के स्पर्शा घोषवन्तः?
- 28 गकारो घकारो ङकारश्च घोषवन्तः।
- 29 जकारो झकारो ञकारश्च घोषवन्तः।
- 30 डकारो ढकारो णकारश्च घोषवन्तः।
- 31 दकारो धकारो नकारश्च घोषवन्तः।
- 32 बकारो भकारो मकारश्च घोषवन्तः।
- 33 किं सर्वे ऽन्नस्था घोषवन्तः?
- 34 सर्वे ऽन्नस्था घोषवन्तः।
- 35 किं सर्वे ऋष्माणो घोषवन्तः?
- 36 किं सर्वे ऋष्माणो ऽघोषाः?
- 37 बहव ऋष्माणो ऽघोषाः।
- 38 किन्तु न सर्वे ऋष्माणो ऽघोषाः।
- 39 कस्मात्?
- 40 कस्मात् न सर्वे ऋष्माणो ऽघोषाः?
- 41 दकारो घोषवान्।

- 42 ढकारो घोषवान् ऊष्माः
43 बहव ऊष्माणो ऽघोषाः।
44 किन्तु ढकारो घोषवान्।
45 एतस्मान् न सर्व ऊष्माणो ऽघोषाः।

शिक्षा

प्राणः

- 1 प्राणः कः?
2 ककारो ऽल्पप्राणः।
3 किन्तु खकारो महाप्राणः
4 जकारो ऽल्पप्राणः।
5 किन्तु झकारो महाप्राणः
6 के वर्णा अल्पप्राणाः?
7 के च वर्णा महाप्राणाः?
8 सर्वे घ्रा अल्पप्राणाः।
9 किं सर्वाणि व्यञ्जनाच् अल्पप्राणानि?
10 बहूनि व्यञ्जनाच् अल्पप्राणानि।
11 किन्तु बहूनि व्यञ्जनानि महाप्राणानि।
12 एतस्मान् न सर्वाणि व्यञ्जनाच् अल्पप्राणानि।

- 13 कानि व्यञ्जनानि मदाप्राणानि?
- 14 खकारो घकारश्च मदाप्राणौ:
- 15 छकारो झकारश्च मदाप्राणौ:
- 16 ठकारढकारौ मदाप्राणौ:
- 17 थकारधकारौ मदाप्राणौ:
- 18 फकारभकारौ मदाप्राणौ:
- 19 किं सर्वे ऽतृस्था अल्पप्राणाः?
- 20 सर्वे ऽतृस्था अल्पप्राणाः।
- 21 किं सर्व ऋष्माणो ऽल्पप्राणाः?
- 22 बृहव ऋष्माणो ऽल्पप्राणाः।
- 23 किन्तु न सर्व ऋष्माणो ऽल्पप्राणाः।
- 24 कस्मान् न सर्व ऋष्माणो ऽल्पप्राणाः?
- 25 ढकारो मदाप्राणः।
- 26 ढकारो मदाप्राण ऋष्मा:
- 27 बृहव ऋष्माणो ऽल्पप्राणाः।
- 28 बृहव ऋष्माणो ऽघोषाः।
- 29 किन्तु ढकारो मदाप्राणो घोषवान् ऋष्मा।

वर्णः

- 1 कवर्णः कः?
- 2 एष कवर्णः
- 3 एष चवर्णः
- 4 एष टवर्णः
- 5 एष तवर्णः
- 6 एष च पवर्णः
- 7 सर्वे ऽतृस्था यवर्णः
- 8 सर्व ऊष्माणः शवर्णः।

शिक्षा

क एष वर्णः?

- 1 संस्कृतस्य बहवो वर्णाः।
- 2 बहवो वर्णाः चराः।
- 3 बहवश्च वर्णा व्यञ्जनानि।
- 4 बहूनि व्यञ्जनानि स्पर्शाः।
- 5 बहूनि व्यञ्जनाच् अतृस्थाः।
- 6 बहूनि च व्यञ्जनाच् ऊष्माणः।
- 7 बहूनि व्यञ्जनानि घोषवन्ति।

8 बहूनि च व्यञ्जनाच् अघोषाणि।

9 बहूनि व्यञ्जनाच् अल्पप्राणाः।

10 बहूनि च व्यञ्जनानि महाप्राणाः।

11 क एष वर्णः?

12 एष वर्णो व्यञ्जनम्।

13 एतद् व्यञ्जनं किम् उच्यते?

14 एतद् व्यञ्जनं ककार इत्य् उच्यते।

15 किं ककारः स्पर्शः?

16 किं ककारो ऽन्तस्थः?

17 किं ककार ऊष्मा?

18 ककारः स्पर्शः।

19 न ककारो ऽन्तस्थः।

20 न च ककार ऊष्मा।

21 किं ककारो महाप्राणः?

22 ककारो न महाप्राणः।

23 ककारो ऽल्पप्राणः।

24 किं ककारो घोषवान्?

25 ककारो न घोषवान्।

26 ककारो ऽघोषः।

27 ककारो ऽल्पप्राणो ऽघोषः स्पर्शः।

28 ककारः कवर्गे।

29 क एष वर्णः?

30 एतद् व्यञ्जनम्।

31 एतद् व्यञ्जनं धकार इत्य् उच्यते।

32 किं धकारः स्पर्शः?

33 धकारः स्पर्शः।

34 किं धकारो महाप्राणः?

35 किं धकारो ऽल्पप्राणः?

36 धकारो महाप्राणः।

37 न धकारो ऽल्पप्राणः।

38 किं धकारो घोषवान्?

39 धकारो घोषवान्।

40 न धकारो ऽघोषः।

41 धकारो महाप्राणो घोषवान् स्पर्शः।

42 धकारस् तवर्गे।

43 क एष वर्णः?

44 एष वर्णः स्पर्शः।

45 एष स्पर्शो मकार इत्य् उच्यते।

- 46 किं मकारो घोषवान्?
- 47 मकारो घोषवान्।
- 48 मकारो घोषवान् स्पर्शः।
- 49 किं मकारो मदाप्राणः स्पर्शः?
- 50 मकारो न मदाप्राणः स्पर्शः।
- 51 मकारो ऽल्पप्राणः स्पर्शः।
- 52 मकारो घोषवान् अल्पप्राणः स्पर्शः।
- 53 मकारः पवर्गः।
- 54 क एष वर्णः?
- 55 एष वर्णो ऽन्नस्थः।
- 56 एषो ऽन्नस्थो रेफ इत्य् उच्यते।
- 57 किं रेफो घोषवान्?
- 58 रेफो घोषवान्।
- 59 रेफो घोषवान् अल्पप्राणो ऽन्नस्थः।
- 60 रेफो यवर्गः।
- 61 क एष वर्णः?
- 62 एष वर्ण ऊष्मा।
- 63 एष ऊष्मा दकार इत्य् उच्यते।
- 64 बहव ऊष्माणो ऽल्पप्राणाः।

- 65 बढव ऀषमाणो ऽघोषः।
- 66 शकारः षकारः सकारश्च सर्वे ऽल्पप्राणा अघोषा ऀषमाणः।
- 67 किं ढकारो ऽघोषः?
- 68 न ढकारो ऽघोषः।
- 69 ढकारो घोषवान्।
- 70 किं ढकारो ऽल्पप्राणः?
- 71 न ढकारो ऽल्पप्राणः।
- 72 ढकारो मढाप्राणः।
- 73 ढकारो मढाप्राणो घोषवान् ऀषा।
- 74 ढकारः शवर्गो।
- 75 इति बहूनि व्यञ्जनानि।
- 76 इति बहूनि व्यञ्जनानि संस्कृतस्य।